

شهره‌های ایران

با تأکید بر پراکنش گونه‌ها در شهر تهران

Fringillidae of Iran

نگارنده: پرویز بختیاری

سهره‌های ایران

با تأکید بر پراکنش گونه‌ها در شهر تهران

سرخسنامه	:	بختیاری، پرویز، ۱۳۵۳ -
عنوان و نام پدیدآور	:	سهره‌های ایران: با تأکید بر پراکنش گونه‌ها در
شهر تهران = Fringillidae of Iran / نگارنده پرویز بختیاری.	:	
موضوعات نشر	:	تهران: پرویز بختیاری، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	:	۸۴ ص.: مصور (رنگی)، جدول، نقشه؛ ۱۳×۲۰
سهم یک نفر شده.	:	
شابک	:	۱۰۰۰۰۰ ریال: ۶-۸۱۰۶-۰۴-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۷۴-۷۵.
موضوع	:	سهره‌ها
موضوع	:	سهره‌ها -- ایران -- تهران
موضوع	:	پرندشناسی -- ایران
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۰ / س ۹ / SF۴۷۳
رده بندی دیویی	:	۵۹ / ۸۸
شماره کتابشناسی ملی	:	۲۶۳۰۸۵

ویراستار: مهری تقی‌پور

عکس‌ها: پرویز بختیاری، آرش یکدانه، محمد سلاوی، بیتا

چاپ اول: ۱۳۹۱

شمارگان: ۲۰۰۰

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

چاپ و صحافی: نیگن

ناظر چاپ: فرید مبصر

تلفاکس: ۰۳-۶۶۴۱۹۰۰۳

شابک: ۶-۸۱۰۶-۰۴-۹۶۴-۹۷۸

شهره سحرانگیز

خوش آواز است و زیباست و من
قشنگ است و فریاد سره من
مکان وزادگاهش کوهسار است
کنار تپه‌ها و چشمه‌سار است
طنین نغمه‌های دل‌نشینش
بم و زیر صدای آتشینش
کند او زیر و رو احوال ما را
فرح بخشد صدایش حال ما را
اگر چه ماده‌اش خیلی قشنگ است
نرش زیباتر است و رنگ رنگ است

زیبا صالحی

تقدیم به:

پدر و مادر و همسر عزیزم که همواره مشوق بنده بوده و پیشرفت علمی
زندگی را مدیون آنها هستم و تقدیم به شاهین و شاهرخ کوچولو به امید
آنکه روزی فرد مثبتی برای جامعه باشند.

با سپاس و تشکر از:

آقایان علیرضا هاشمی، امیر سبزی، محمد توحیدی فر، بابک موسوی،
آرش یکدانه، آرش حبیبی، محمد سلامی، فرید مبصر، علی اکبر ربیعی و
خانمها مهری تقی پور و زیبا صالحی که در تألیف این کتاب مرا یاری
نمودند.

فهرست

- ۰۱۱ ■ پیشگفتار
- ۰۱۳ ■ مقدمه
- ۰۱۴ ■ راهنمای استفاده از کتاب
- ۰۱۵ ■ توپوگرافی پرنده
- ۰۱۶ ■ مشخصات کلی
- ۰۱۶ ■ کلیدهای شناسایی
- ۰۱۷ ■ نقشه‌های پراکنش
- ۰۱۷ ■ گونه‌های مشابه
- ۰۱۷ ■ لوح همراه کتاب
- ۰۱۸ ■ تفالک سهره‌ها با گنجشک‌ها
- ۰۱۹ ■ تفالک سهره‌ها با زرده‌پره‌ها
- ۰۲۳ ■ سهره‌های ایران
- ۰۲۴ ■ زرده‌بندی سهره‌های ایران
- ۰۲۵ ■ سهره ج.کلی
- ۰۲۷ ■ سهره دم‌گ.سفید
- ۰۲۹ ■ سهره دم‌گام
- ۰۳۱ ■ سهره پیشانی‌سرخ
- ۰۳۳ ■ سهره سبز
- ۰۳۵ ■ سهره زرد
- ۰۳۷ ■ سهره طلایی
- ۰۳۹ ■ سهره کوهی
- ۰۴۱ ■ سهره سینه‌سرخ
- ۰۴۳ ■ سهره بال‌سرخ

- ۰۴۵ ■ سهره صورتی
- ۰۴۷ ■ سهره مغولی
- ۰۴۹ ■ سهره خاکی
- ۰۵۱ ■ سهره گلی
- ۰۵۳ ■ سهره نمک‌قیچی
- ۰۵۵ ■ سهره سرسیاه
- ۰۵۷ ■ سهره نوک‌زرگ
- ۰۵۹ ■ سهره سیاه
- ۰۶۱ ■ چگونه سهره‌ها را از همدیگر تشخیص دهیم
- ۰۶۱ ■ الف) اندازه، قطر و رنگ سفار
- ۰۶۱ ■ ب) رنگ روی سر و پیشانی
- ۰۶۱ ■ ج) صدا و آواز
- ۰۶۴ ■ د) رنگ پاها
- ۰۶۴ ■ ه) طرح و رنگ کمر (Ramp) و دم
- ۰۶۶ ■ و) نوع زیستگاه و پراکنش
- ۰۶۶ ■ ز) سایر موارد
- ۰۶۹ ■ جدول ثبت مشاهدات سهره‌های ایران
- ۰۷۰ ■ منابع
- ۰۷۱ ■ فهرست تصاویر

پیشگامان

پرنده‌نگری (Birdwatching) به عنوان یکی از شاخه‌های اصلی اکوتوریسم جهانی است که در ایران به طور گسترده‌تری نسبت به گذشته مطرح شده و کمکم جایگاه خود را بین طبیعت‌دوستان و طبیعت‌گردان باز کرده‌است. معادل کلمه Birdwatcher در فارسی کلمات مختلفی پیشنهاد شد که از آن جمله می‌توان به پرنده‌باز، پرنده‌پا، دوستدار پرنده و تماشاگر پرنده اشاره کرد. این واژگان به دلیل تشابه اسمی با کبوترباز و معادل بودن پرنده‌پا و پرنده‌باز با دوستدار پرنده و پرنده‌دوستی برای Birdwatching. در نهایت کلمه پرنده‌نگری و پرنده‌نگر معادل مناسبی برای کلمات فوق تشخیص داده شد.^۱

اولین تور پرنده‌نگری به صورت علمی که توسط نگارنده انجام شد، به سال ۱۳۷۹ برمی‌گردد. در ابتدای آن تور بهج‌عده‌ای اندک، همگی موضوع را به تمسخر گرفته و اعتقاد داشتند این کار، کار بیهوده‌ای است. اما با مشاهده یک جغد کوچک در جاده ورامین موضوع برای همه جذاب شد. باعث افتخار است که در حال حاضر سه نفر از اعضای همان تور از پرنده‌نگرهای حرفه‌ای هستند.

خوشبختانه از آن زمان به بعد، با فعال شدن مؤسسات آموزش اکوتوریسم هر ساله بیش از ۱۰۰ نفر با این تفریح علمی آشنا می‌شوند که متعاقباً در سالانه ده‌ها تور پرنده‌نگری نیز در ایران اجرا می‌شود.^۲

مشکلی که در ابتدا وجود داشت و باعث کندی روند این علم می‌گشت، کمبود کتاب‌های مرتبط و کاربردی با این کار بود. سال ۱۳۸۶ را به واقع می‌توان نقطه عطفی در علم پرنده‌نگری در ایران نامید. در این سال، اولین

۱. تنها ایراد کلمه پرنده‌نگر این است که برای جمع بستن آن باید پرنده‌نگرها را بکار برد؛ زیرا کلمه پرنده‌نگران، تداعی‌کننده تعدادی از افراد است که نگران پرنده‌ها هستند.

۲. این تورها اغلب از شهر تهران به مقاصد دیگر عزیمت می‌کنند، اما این کار در شهرهای دیگر نیز به سرعت در حال گسترش است.

و تخصصی‌ترین کلوپ پرندنگری در ایران تحت عنوان کلوپ پرندنگری «طرلان» تأسیس و شروع به آموزش علاقه‌مندان در سنین و سطوح علمی مختلف کرد. حاصل فعالیت این کلوپ علاوه بر آموزش علاقه‌مندان به این رشته، چاپ مقالات، کتاب، دفترچه‌های ثبت مشاهدات، پوسترهای آموزشی و ... در زمینه پرنده و پرندنگری بوده است، امید است با گسترش کیفی و کمی این علم در کشور شاهد شروع به‌کار بنگاه‌های تجاری و تأسیس انجمن‌های تخصصی فراوانی باشیم و ایران نیز بتواند درآمد مناسبی از پرندنگری (به‌عنوان پردرآمدترین و پرطرفدارترین شاخه اکوتوریسم در دنیا) داشته باشد. این کتاب نیز با هدف آشنایی بیشتر علاقه‌مندان به طبیعت و پرندگان با بخشی از زیبایی‌های طبیعی ایران نگاشته شده و می‌تواند علاوه بر شناخت سهره‌ها از طریق شکل ظاهری، شناسایی را از طریق شنیدن صدای آنها به علاقه‌مندان آموزش بدهد. به همین منظور یک سی دی مشتمل بر صدای گونه‌های معرفی شده همراه کتاب عرضه خواهد شد.

پرویز بختیاری، مردادماه ۱۳۹۰

مقدمه

کشور عزیز ما، ایران، دلیل وسعت و تنوع اقلیمی و ارتفاعی فراوانی دارد. جنس‌های بسیار منطقه‌هیرکانی در شمال کشور، کوهستان‌های مرتفع در البرز و زاگرس به همراه دشت‌ها و بیابان‌های وسیع در فلات مرکزی ایران، مناطق جلگه‌ای گرم‌تر جنوب ایران در شمال خلیج فارس و تنها بیان‌کننده گوشه‌ای از این تنوع گسترده است. تلاقی سه منطقه جانوری پالئوآرکتیک، اورینتال و آفروتروپیکال در ایران نیز به همراه تنوع اقلیمی اشاره شده، موجب ایجاد تنوع بی‌نظیری بسازد. قابل توجهی شده است.

کشور ما بیش از ۹۰۰۰ گونه گیاه، ۱۹۶ گونه ماهی، ۲۰ گونه دوزخ، ۲۱ گونه خزنده، بیش از ۱۸۰ گونه پستاندار و همچنین بیش از ۵۲۰ گونه پرنده را در خود جای داده است.

اگرچه این تنوع حیرت‌انگیز نیاز به مطالعات زیست‌شناختی و بوم‌شناختی را بیش از پیش آشکار می‌سازد، اما متأسفانه کتاب‌ها و مقالات نسبتاً کمی را در این خصوص شاهد بوده‌ایم. در همین راستا، نگارنده کتاب حاضر بر آن است تا گوشه‌ای هر چند کوچک از این خلأ اطلاعاتی را پر نماید و گشایشگر دریچه‌ای بسیار باریک از علم پرنده‌شناسی برای علاقه‌مندان حرفه‌ای و غیر حرفه‌ای باشد.

راهنمای استفاده از کتاب

در این کتاب، برای هر گونه از سهره‌های ایران توضیحات کاملی همراه با تصویر بر رنگی گونه ارائه شده است. این توضیحات شامل طول بدن، وزن، مشخصات ظاهری، تفاوت نر و ماده و جوجه‌ها، محل لانه‌سازی، تعداد تخم‌ها، زمان سرخ تخم‌ها، زمان مستقل شدن جوجه‌ها و زیستگاه و ... است که به کمک هرده شده است. برای آشنایی بیشتر به توضیح مختصری از هر یک از بخش‌ها مختلف کتاب مراجعه کنید.

سهره سیاه

نام فارسی: سهره سیاه

نام انگلیسی: Bullfinch

نام علمی: *Pyrrhula pyrrhula*

(Linnaeus, 1758)

مشخصات کلی

این پرنده ۱۴ سانتی‌متر طول و ۲۴ گرم وزن دارد. نر و ماده هم‌شکل نیستند. پرنده نر با زیر تنه صورتی مایل به قرمز، پشت خاکستری، تارک سیاه، نوار پهن سفید روی بال‌ها و منقار سیاه و سخت، به آسانی شناخته می‌شود. پرنده ماده کمرنگ‌تر بوده و با زیر تنه نخودی نخودی مایل به قهوه‌ای و زرق و برق کمتری از پرنده نر دیده می‌شود. در پرواز دمگاه سفید هر دو جنس نمایان می‌شود. پرنده جوان فاقد سیاهی روی سر بوده و با دمگاه نخودی و زیر تنه قهوه‌ای دیده می‌شود و در پاییز شبیه پرنده ماده بالغ است. معمولاً ساکت است و خود را پنهان می‌سازد و به‌صورت گروهی دیده نمی‌شود. پروازش موجی شکل است.

تغذیه: این پرنده از دانه، میوه (اغلب تمشک و توت)، جوانه گیاهان و حشرات تغذیه می‌کند.

تولیدمثل: در بهار لانه خود را روی درختان یا بوته‌ها می‌سازد و بین

گونه‌های مشابه
نر و ماده را می‌توان به‌راستی تشخیص داد
آنها را با هم می‌توان
تشخیص داد. توجه داشته باشید
سرخ و زرد سیاه و سفید
این سهره در فصل رنگ‌ها
را از هم جدا می‌کند.
سهره نر و ماده را می‌توان به
آسانی به هم اشتباه کرد.
سهره نر و ماده را می‌توان به
آسانی به هم اشتباه کرد.